

การปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบท การเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก¹

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์* และ ปญญา เทพสิงห์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

Art and Cultural Acculturation of Chinese Thai in the context of Su-ngai Kolok Social Change

Pongtach Chitwiboon* and Punya Tepsing

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 27 October 2021

Revised 13 July 2022

Accepted 11 August 2022

คำสำคัญ

การปรับตัว

ศิลปวัฒนธรรมจีน

คนไทยเชื้อสายจีน

สุโขทัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัยและการศึกษาการปรับตัวเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม มุ่งแสวงหาความจริงด้วยกระบวนการค้นคว้าปรากฏการณ์วิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองสุโขทัยไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่เมืองสุโขทัย 2 คน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า 5 คน กลุ่มเยาวชนไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย 5 คน รวมทั้งหมด 27 คน ผลการวิจัยพบว่าสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัยส่งผลต่อการปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นเศรษฐกิจ มีการสนับสนุนให้ใช้ภาษาจีนเพื่อการค้าแทนการสื่อสารภายในครอบครัว 2) ประเด็นสังคม มีการปรับเปลี่ยนความเชื่อเดิมในวัดมุงคลให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม มีการปรับเปลี่ยนช่องทางการประกอบพิธีกรรมผ่านโลกออนไลน์ และมีการลดขั้นตอนรวมถึงเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมตามสภาพโครงสร้างครอบครัว และ 3) ประเด็นวัฒนธรรม มีการจัดการคอยุ่กันในการจัดงานประเพณีจีนการจัดเฝ้าเวรยามดูแลความเรียบร้อย และการตั้งจุดตรวจค้นสัมภาระเหล่านี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย

* Corresponding author

E-mail address:

chezze.grace@gmail.com

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) ประจำปีงบประมาณ 2562 เลขที่สัญญา PHD/0188/2561 ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในการบริหารจัดการของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

Keywords:

Acculturation,
Chinese art and culture,
Chinese Thai,
Su-ngai Kolok

Abstract

This research purposed to study the Su-ngai Kolok social change context, and study acculturation for art and cultural identity preservation of Chinese Thai in the context of Su-ngai Kolok social change. This research approached phenomenological paradigm, using qualitative research method with the data collection from document and fieldwork records, additionally observation and in-depth interview. Key informants were 15 Chinese Thai whose hometowns have been in Su-ngai Kolok for at least 10 years, 2 governmental officials in Su-ngai Kolok, 5 local merchants, and 5 Chinese Thai youth in Su-ngai Kolok, a totally of 30 key informants. The result found 3 dimensions of art and cultural acculturation of Chinese Thai in the context of Su-ngai Kolok social change. 1) Economic dimension, there was the encouragement of using Chinese language for business instead of communication in the family. 2) Social dimension, there were the change of original faith on holy objects becoming cultural commodity; additionally, the change of ritual practice through the online platform, and the deduction of ritual procedure as well as quantity of offerings depending on family structure. 3) Cultural dimension, soldiers were guarded in the area of Chinese traditional event, besides vigilance providers for orderliness, and the installation of luggage safety checkpoint. This acculturation was corresponding to an unrest situation in the area affecting the economy, society, and family structure of Chinese Thai in the Su-ngai Kolok area.

1. บทนำ

ประเทศไทยกับประเทศจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาอย่างยาวนาน ในสมัยแรกเริ่มชาวจีนมักเข้ามาทำการค้ากับชาวสยามเป็นหลัก อาจมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้าง แต่ก็ยังไม่มากนัก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลของชาวจีนมีบทบาทอย่างต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จวบจนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นที่เริ่มมีประชากรชาวจีนทยอยเข้ามาพำนักอาศัยยังประเทศไทยแบบถาวรมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจการค้าในสยามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนให้พ่อค้าชาวจีนเข้ามามีบทบาทในสยาม ชาวจีนบางกลุ่มได้รับราชการและมีความสำคัญในระดับที่สูงขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน ส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนชุมชนของชาวจีนอย่างมีนัยสำคัญ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 จากนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจโดยการสร้างทางรถไฟสายใต้ ในที่สุดแรงงานจีนสามารถตั้งรกรากอยู่ในภาคใต้ กลุ่มชาวจีนที่เข้ามาผ่านการจำแนกตามสำเนียงภาษาพูดออกเป็น ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว กวางตุ้ง แคะ (ฮากกา) ไหล่ล่า และกว่างไส โดยแต่ละกลุ่มก็มีกิจกรรมการทำกินที่แตกต่างกัน เช่น การประมงเป็นของจีนไหหลำ จีนฮกเกี้ยนถนัดทำเหมือง ก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ตลอดจนการบุกเบิกขยายพื้นที่การทำสวนยางโดยชาวจีนแคะ (ฮากกา) การค้าขายเป็นของจีนแต้จิ๋ว และธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งต่อมาทำให้ชาวจีนมีบทบาทในระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นสังคมเมือง (Skinner, 1957)

เมืองสุโขทัยเป็นเมืองหนึ่งที่ชาวจีนท้องถิ่นในอดีตมีส่วนร่วมในการบุกเบิกทำการค้าดังมีเอกสารประวัติศาสตร์บันทึกว่า ในปี พ.ศ. 2468 นายวงศ์ ไชยสุวรรณ อาศัยที่ดินของนายอำนำซึ่งเป็นชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ก่อนหน้า พร้อมนายฮวด นายซัว นายกวาซ่อง นายเจ๊ะหมัด นายหลีหลง และนายหวัง รวม 7 คน ซึ่งมีทั้งคนไทย คนมุสลิม และคนจีนร่วมกันพัฒนาสร้างเมือง ตัดถนนถึง 31 สาย ลักษณะถนนตัดพาดผ่านกันเป็นตาหมากรุก จึงมีสี่แยกจำนวนมาก จากอดีตชาวจีนได้แสดงพลังผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าและทางสังคม การตัดถนนเป็นตารางหมากรุก จนกลายมาเป็นย่านธุรกิจการค้าที่เจริญอย่างรวดเร็วของเมืองสุโขทัย เป็นปัจจัยที่เสริมซึ่งกันและกันต่อการขยายตัวทางด้านพื้นที่และสภาพแวดล้อมของเมืองสุโขทัย ปัจจุบันเมืองสุโขทัยกลายเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของกลุ่มสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีน จังหวัดนราธิวาส หลังจากนั้นไม่นาน เมืองสุโขทัยได้กลายเป็นเมืองที่มีความเจริญมากที่สุด ในจังหวัดนราธิวาส และเป็นอำเภอที่ไม่ใช่ตัวจังหวัดของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เจริญและใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) การเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเปิดโอกาสให้ชาวจีนอพยพรุ่นต่อ ๆ มาเดินทางเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ง่ายขึ้นและมากกว่ากลุ่มอื่น ผ่านระบบที่เรียกว่าระบบความสัมพันธ์แบบกวานซี (ระบบความสัมพันธ์เครือญาติ) อันเป็นอัตลักษณ์นิสัยหนึ่งของชนชาวจีน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เมืองสุโขทัยเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

การอพยพเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยในอดีต ก่อให้เกิดการรวมตัวกันจนเกิดเป็นชุมชนชาวจีนเมืองสุโขทัย เป็นที่ทราบกันดีว่าชาวจีนมาอยู่ห่างไกลจากถิ่นฐานเดิม แต่ก็ยังคงยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม โดยปฏิบัติสืบต่อกันมาเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีน อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หลังจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มีชาวไทยพุทธเคลื่อนย้ายออกเป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ส่วนหนึ่งเป็นคนที่ขายแรงงาน บ้างขายกิจการให้กับคนในพื้นที่ ชาวจีนที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ต้องปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มีการรวมตัวสร้างพลังสามัคคีอย่างเหนียวแน่น เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตน ท่ามกลางความเกรงต่อการถูกเบียดขับออกจากสังคมที่มีพลังเหนือกว่า การปรับตัวจึงมีเพียงเพื่อรองรับกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ แต่ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้คนหวนกลับไปมองจุดยืนของตนเองที่ให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทางศิลปวัฒนธรรมจีน อันเป็นผลรวมของชุดความคิด อุดมการณ์ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย ทั้งนี้เป็นเพราะเศรษฐกิจของเมืองสุโขทัยส่วนหนึ่งเป็นการนำกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมจีนมาพัฒนาสังคมและกระตุ้นการท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานประเพณีตรุษจีน การจัดงานสมโภชเจ้าแม่โถ้โม่เต้จัดงานวิจัยของปัญญา เทพสิงห์ และ เกิดวา บุญปรากฏ (2560) ที่แสดงทัศนะว่าภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองสุโขทัย ชาวยุโรปเชื้อสายจีนในสุโขทัยยังคงร่วมมือกันจัดงานประเพณีจีน เพื่อเป็นการแสดงถึงพลังสามัคคีและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของเมืองสุโขทัย โดยอาศัยการวางแผนอย่างรัดกุม เพื่อมิให้มีผลกระทบต่องานที่มาร่วมงาน ดังนั้นถ้าศิลปวัฒนธรรมของชาวยุโรปเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัยได้รับการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในภาวะวิกฤต อาจทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวในเขตเมืองสุโขทัยถดถอยและเกิดปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคืองยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่าคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองสุโขทัยมีการปรับตัวอย่างไร เพื่อสามารถที่จะสืบทอด ธารรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมจีน ในขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพบริบทแวดล้อมที่เป็นพื้นที่เฉพาะอย่างเมืองสุโขทัยได้อย่างกลมกลืน ตลอดจนระยะเวลาอันยาวนานในสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัย ชาวจีนมีความผูกพันกันในฐานะแห่งความเป็นคนจีน ไม่ใช่ด้วยเชื้อชาติหากแต่เป็นศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมจีนจึงเป็นสื่อสากลสำหรับชาวจีนทุกหมู่เหล่า และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในฐานะที่มีความเป็นจีนเข้าไว้ด้วยกัน ฉะนั้นการรู้จักเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันอยู่เสมอจะนำไปสู่สังคมแห่งความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างสงบสุข

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก

1.1.2 เพื่อศึกษาการปรับตัวเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก

1.2 ขอบเขตของการวิจัย

1.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งที่จะทำการวิจัยในย่านชุมชนชาวจีนถนนเจริญเขต ถนนประชาวิวัฒน์ และถนนชลธารเขต เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นเขตที่มีครอบครัวชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของกลุ่มสมาคมจีน 4 สมาคมที่สำคัญของเมืองสู่โลก เป็นพื้นที่ปฏิสังสรรค์ของชนชาวจีน ที่ยังคงกลั่นอายุความเป็นจีนไว้อย่างเด่นชัด

1.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมและการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในสภาพสังคมเมืองสู่โลก โดยศึกษาผ่านมุมมองใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องการปรับตัวโดยแบ่งตามทิศทางของอัตลักษณ์ (Identity) ของ Berry et al. (1987) กล่าวถึงลักษณะการปรับตัวสู่วัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า “การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (A Cultural-Ethnic Identity Typological Mode)” มี 4 ลักษณะ คือ 1) การยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองสูง (Ethnic-Oriented Identity) 2) การรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองและปรับรับวัฒนธรรมใหม่มาด้วย (Bicultural Identity) 3) การไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองและมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่มากกว่า (Assimilation Identity) และ 4) การไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และในระบบวัฒนธรรมใหม่ (Marginal Identity) ยิ่งไปกว่านั้นงานศึกษาเรื่อง Adapting to a new culture ของ Kim (1995) ยังระบุองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมว่าควรจะมีมุมมองเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการและด้านโครงสร้างของการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม เป็นปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม และทั้ง 2 มุมมองนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน สามารถสรุปเป็น 6 องค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม คือ 1) ความสามารถทางการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมเจ้าบ้าน (Host communication competence) ทำให้ผู้แปลกหน้าที่เข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมใหม่นั้นมีความรู้ ความเข้าใจ และแสดงพฤติกรรม การสื่อสารที่เหมาะสม 2) การสื่อสารภายในสังคมของเจ้าบ้าน (Host social communication) เป็นการศึกษาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชนของเจ้าบ้าน 3) การสื่อสารภายใน

สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง (Ethnic social communication) เป็นการศึกษาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชนของชนชาติพันธุ์ตนเอง 4) สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นการศึกษาถึงลักษณะการเปิดรับของเจ้าบ้าน และความเข้มแข็งของกลุ่มชนชาติพันธุ์เดียวกัน 5) พื้นฐานลักษณะส่วนบุคคล สิ่งที่ดีตัวและเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า (Predisposition) เป็นการศึกษาถึงระดับของการเตรียมตัวและระดับของความเป็นชนชาติพันธุ์ รวมถึงบุคลิกภาพ และ 6) การเปลี่ยนรูประหว่างวัฒนธรรม (Intercultural transformation) ส่งผลให้ผู้แปลกหน้ามีสุขภาพจิตที่ดี และก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้สื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องแนวทางในการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมใหม่ โดย Gudykunst and Kim (1988) ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุหลักของการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม คือ การจัดการกับความไม่แน่ใจ (Uncertainty) และการจัดการกับความวิตกกังวลใจ (Anxiety) ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพในการปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น แนวทางในการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมใหม่ มี 2 แนวทาง คือ การลดความไม่แน่ใจด้วยการเข้าใจวัฒนธรรมอื่น และการลดความวิตกกังวลใจด้วยการจัดการกับความเครียดและความกังวล

โดยสรุปแล้วแก่นหลักของการปรับตัวตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นคือการเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคลและพฤติกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นการปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ หรือเปลี่ยนบางส่วนของสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง คนส่วนมากจะเปรียบเทียบวัฒนธรรมของตัวเองกับวัฒนธรรมเจ้าบ้าน เพราะสังคมและวัฒนธรรมเจ้าบ้านนั้นมีอำนาจควบคุมหรือมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตประจำวันและบทบาทหน้าที่ ซึ่งเป็นแรงกดดันให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบศิลปวัฒนธรรมในสังคมใหม่ และในกระบวนการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม (Intercultural Adaptation Process) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดย Cohen (1969) เสนอข้อคิดว่าว่าการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรม ควรจะพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ซึ่งทั้ง 3 ด้านจะนำมาสู่การปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมแบบองค์รวมและมีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้แนวคิดของ Cohen มาเป็นกรอบในการมองปรากฏการณ์อย่างกว้างๆ เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนและการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนในสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีเลือกแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองสุโขทัยไม่เกิน 10 ปี จำนวน 15 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่เมืองสุโขทัย 2 คน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า 5 คน กลุ่มเยาวชนไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย 5 คน รวมทั้งหมด 27 คน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก รวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยเลือกพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุโขทัย เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2563 รวมหนึ่งเดือน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยผู้วิจัยระบุประเด็นคำถามหลักไว้ในแบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเล่าเรื่องได้อย่างอิสระในประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) ประเด็นการปรับตัวทางศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย และใช้แบบสังเกตรวมถึงใช้สมุดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียง เป็นเครื่องมือในการวิจัย

3.4 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายได้ทราบถึงสิทธิที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยตามความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะเปลี่ยนใจในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยสามารถหยุดการสัมภาษณ์และถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใดๆ และข้อมูลที่ได้จะถูกนำเสนอโดยใช้นามสมมุติ ซึ่งผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งเป็นธรรมชาติของหลักการวิจัยทางสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์ถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ในพื้นที่เมืองสุโขทัยใน 3 ประเด็น คือ การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ การปรับตัวด้านสังคม และการปรับตัวด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผลจากการพูดคุยและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการนำแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลเพื่อถอดรหัสตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย จากนั้นนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาความ โดยแยกประเด็น จัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล

โดยแสดงความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงคำถามการวิจัยกับแนวคิดทฤษฎีตามแนวทางการวิเคราะห์ที่วางไว้

3.6 การตรวจสอบข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ความตรง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากที่สุด (Validity and Credibility) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เดียวกันจนได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและอึดตัว

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัย

เมืองสุโขทัยเป็นเมืองที่มีเขตแดนติดกับชายแดนไทย-มาเลเซีย ทำให้สภาพเศรษฐกิจส่วนใหญ่มาจากภาคพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาตั้งแต่สมัยอดีต มีการติดต่อทำธุรกิจการค้าอยู่ตลอดเวลา เช่น การนำเข้าไม้แปรรูปเพื่อส่งจำหน่ายยังพื้นที่อื่นๆ ภายในประเทศ และรับพืชผักจากภูมิภาคอื่นส่งออกไปยังประเทศมาเลเซีย แต่จุดเปลี่ยนที่ทำให้สภาพเศรษฐกิจเมืองสุโขทัยเริ่มมีความเด่นชัดขึ้น เกิดจากการตัดทางรถไฟเข้ามาในตัวเมืองเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำการค้าเมื่อปี พ.ศ. 2460 โดยมีชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองสุโขทัยที่สำคัญ อันเนื่องมาจากอุปนิสัยส่วนตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะขยันและอดทน หนักเอาเบาสู้ ประกอบกับข้อได้เปรียบทางด้านภาษาที่สามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ในด้านของภาษาจีน เดิมทีชาวจีนสุโขทัยพูดภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากจำนวนประชากรชาวจีนอพยพที่มากกว่ากลุ่มชาวจีนสำเนียงอื่น และเป็นการพูดคุยกันเฉพาะภายในกลุ่มสมาคม ตระกูล แซ่ และครอบครัวของตน ต่อมาได้เริ่มมีการฝึกพูดภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการค้าขายกับชาวไทย ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยกลายมาเป็นชนชาติที่มีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ ในด้านการค้าบนพื้นที่เมืองสุโขทัย บ้างก็ค้าขายจนกลายมาเป็นเจ้าของธุรกิจ บ้างก็ผันตัวเองมาเป็นนายหน้าทางการค้าระหว่างนายทุนชาวไทยกับนายทุนต่างชาติ จนอาจกล่าวได้ว่าอำนาจทางเศรษฐกิจเมืองสุโขทัยปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในมือของชาวไทยเชื้อสายจีนก็ว่าได้

อย่างไรก็ตามจากปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สุโขทัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2547 เป็นจุดหักเหที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ทั้งมิติเศรษฐกิจและสังคม การเกิดเหตุการณ์ในแต่ละครั้งได้สร้างความหวาดกลัวต่อคนในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่มีวิถีการดำเนินชีวิต การประกอบหาเลี้ยงชีพประจำวัน ความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากข้อมูลเทศบาลเมืองสุโขทัย พบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเดินทาง

ผ่านเข้ามาทางด่านตรวจคนเข้าเมืองสู่สิงคโปร์เพียง 400,000 คน จากปกติที่มีถึง 1.4 ล้านคน และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ทำให้เศรษฐกิจเมืองสิงคโปร์ โดยเฉพาะธุรกิจภาคโรงแรม เกิดความปั่นป่วนมากที่สุดในรอบ 60 ปี (เทศบาลเมืองสิงคโปร์, 2564) ซึ่งแน่นอนว่าภาวะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อไปยังธุรกิจอื่นๆ ของคนในชุมชนด้วย ดังคำสัมภาษณ์ “ช่วงนั้นเศรษฐกิจเมืองสิงคโปร์แย่มาก ทำธุรกิจอะไรก็ได้ไม่ได้ เพราะเมืองร้าง ไม่มีใครกล้าออกมานอกบ้าน ประเทศเพื่อนบ้านก็ไม่กล้าเข้ามาค้าขาย เพราะกลัวจะขาดทุน จากที่มีรายได้เข้ามาเป็นประจำ พอเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นรายได้ส่วนนั้นก็หายไป” (นายเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 พฤศจิกายน 2563)

ผลของสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ ทำให้สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมของเมืองสิงคโปร์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความเจริญที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มชาวจีน มีสภาพถดถอยลง มีการส่งออกสินค้าลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคู่ค้าขาดความเชื่อมั่นต่อผลกำไร และผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นระหว่างกันในพื้นที่เมืองสิงคโปร์ เห็นได้จากการนำเข้าและส่งออกธุรกิจประเภทค้าไม้แปรรูป ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสิงคโปร์ที่มีกำไรลดลง จากคำสัมภาษณ์ “เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สิงคโปร์ส่งผลต่อความเชื่อมั่นอย่างมากต่อลูกค้าในการสั่งซื้อไม้แปรรูป โดยเฉพาะดีลเลอร์เราเองที่อยู่ฝั่งมาเลเซีย เพราะเกรงกลัวต่อปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ ทำให้ในช่วงนั้นลดลงกว่า 60% เมื่อเทียบกับช่วงเหตุการณ์ปกติ” (นายเอฟ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 พฤศจิกายน 2563) จนกระทั่งปัจจุบัน พ.ศ. 2564 ทางประเทศมาเลเซียมีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ฝั่งตะวันออกของประเทศมาเลเซีย ทำให้เมืองสิงคโปร์ที่เป็นพื้นที่ค้าขายติดชายแดนประเทศมาเลเซีย มีโอกาสที่จะพัฒนาตัวเองคู่ขนานไปกับการพัฒนาของประเทศมาเลเซีย ฉะนั้นปัจจุบันเทศบาลเมืองสิงคโปร์ จึงมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาเมืองสิงคโปร์ให้เป็นเมืองสำคัญทางการค้าระหว่างประเทศหรือ International Border Trade City ที่เชื่อมโยงการค้าของไทยสู่พื้นที่ฝั่งตะวันออก (กลันตัน ตรังกานู และปาหัง) ฝั่งตะวันตก (เคดาห์เปอริส และปีนัง) และภาคกลาง (เปรัก) ของประเทศมาเลเซีย โดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลสร้างความเจริญให้แก่พื้นที่ ผ่านรูปแบบการลงทุนเขตการค้าพิเศษทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ด้วยเหตุนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสิงคโปร์จึงเป็นตัวละครสำคัญที่เก็งในเรื่องการทำการค้าเป็นทุน จักต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมจีนอันดั้งเดิมดำรงอยู่ได้ควบคู่ไปกับความเจริญทางเศรษฐกิจที่เข้ามาในพื้นที่

นอกจากปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองสิงคโปร์แล้ว ยังส่งผลกระทบทางด้านสังคมในแง่ของโครงสร้างครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นครอบครัวขยาย ขอบอาศัยกันแบบเครือญาติที่ประกอบไปด้วยคนทุกรุ่นอยู่ภายใต้ชายคาเดียวกัน และมีวัฒนธรรมในการเกิดลูกครั้งละมากๆ เพื่อช่วยในการทำมาหากินกันภายในครอบครัว ช่วยในการสืบทอดทายาท และดำรงไว้ซึ่ง

วงศ์ตระกูลของตนให้คงอยู่ อันเป็นกุศโลบายที่ได้รับมาจากลัทธิความเชื่อแบบขงจื้อและยังคงอยู่ในสำนึกคิดของชาวจีนรุ่นที่ 1 ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และถูกส่งต่อมารุ่นสู่รุ่น แต่ทว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่เมืองสุโขทัยส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่รุ่นที่ 3 เปลี่ยนแปลงไป มีค่านิยมในการมีลูกคนเดียวมากกว่าลูกหลายคน กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวแทนที่ครอบครัวขยายเช่นในอดีต ดังคำสัมภาษณ์ “คือตอนนี้ครอบครัวจีนโกลกเราแต่ละบ้านจะเป็นครอบครัวที่มีแค่ พ่อ แม่ ลูก เป็นส่วนใหญ่ เพราะรายได้มันลดลง ไหนจะเหตุการณ์ความรุนแรงที่ไม่รู้ว่าจะเกิดตอนไหนอีก นักท่องเที่ยวก็หายไปเรื่อย ๆ ไม่มีปัญญาเลี้ยงลูกหลายๆ คนหรอก” (นางบี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2563) และคำสัมภาษณ์ “ปัจจุบันต้องเข้าใจว่าลูกจีนน้อยลง ลูก 1-2 คน พ่อแม่มีความสามารถในการชัฟฟพอร์ตและสนับสนุนเด็กให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ให้เรียนได้ไกล เรียนได้สูง” (นายจี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2563) เหล่านี้เป็นผลพวงมาจากปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ที่พ่วงมาด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยโกลกไม่ยอมมีลูกกันเพิ่มมากขึ้น บ้างก็รับภาระค่าเลี้ยงดูไม่ไหว บ้างก็ไม่มีเวลาเลี้ยงดู บ้างก็ไม่มั่นใจในความปลอดภัยที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็ก ถ้ายังอยู่ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงเช่นนี้

4.2 การปรับตัวเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัยโกลก

4.2.1 การปรับตัวด้านภาษาจีน

1) การใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการทำการค้า การลงพื้นที่ของผู้วิจัยยังพบว่าปัจจุบันครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนหันมาให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาจีนเพื่อการทำการค้าเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะภาษาจีนกลาง จากเดิมที่ใช้ภาษาจีนท้องถิ่นสื่อสารกันภายในเฉพาะครอบครัว และต้องปกปิดอัตลักษณ์ความเป็นจีนไว้ภายใต้ความเป็นไทยในสมัยการสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปัจจุบันพ่อแม่ชาวไทยเชื้อสายจีนมีการส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่บรรจุหลักสูตรการสอนภาษาจีนในโรงเรียน และยังมีเรียนพิเศษภาษาจีนเพิ่มเติมตามสถาบันที่เปิดสอนในช่วงวันเสาร์และอาทิตย์ การพยายามให้ลูกหลานของตนเรียนรู้ภาษาจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกหลานของตนสามารถใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทำธุรกิจการค้ากับชาวจีนมาเลย์หรือชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ที่เข้ามาค้าขายในพื้นที่ได้อย่างคล่องแคล่วในอนาคต เนื่องด้วยเทศบาลเมืองสุโขทัยโกลกกำลังจะกลายเป็นเมืองสำคัญทางการค้าระหว่างประเทศหรือ International Border Trade City ที่เชื่อมโยงการค้าของไทยสู่พื้นที่ฝั่งตะวันออกหรือประเทศมาเลเซีย อันจะส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของพ่อค้าแม่ค้าต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนมาเลย์ รัฐกลันตัน ซึ่งมีพื้นที่ติดกับชายแดนไทย-สุโขทัย โกลก ภาษาจีนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำธุรกิจในปัจจุบัน ประกอบกับนโยบาย Going out ของรัฐบาลจีนที่สนับสนุนให้ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ออกไปทำการค้าขายกับชาวต่างชาติในฐานะพันธมิตรคู่ค้า และ

สามารถให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้พ่อแม่ชาวไทยเชื้อสายจีนเล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษาจีนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของลูกหลานในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ “อย่างลูกหลานผมต้องเรียนภาษาจีนกันทุกคน ปัจจุบันนี้คือเขาก็เน้นเงินกลางกันมากขึ้น เพราะว่ามองในแง่ของธุรกิจหรือการนำไปใช้ มันไม่เหมือนเมื่อก่อนที่จะเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้” (นายเอฟ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 พฤศจิกายน 2563) และคำสัมภาษณ์ “ผมให้ลูกผมเรียนจีนตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะผมมองว่าอนาคตเราต้องค้าขายกับคนจีนกับประเทศจีน และผมเชื่อว่าประเทศจีนจะเป็นอีกหนึ่งประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ” (นายเค, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 ธันวาคม 2563)

4.2.2 การปรับตัวด้านความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรม

1) การเปิดประมุลวัดมุงคลเซิงพานิชย์ สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เมืองสุโขทัย ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ หรือแม้กระทั่งคนรอบนอกพื้นที่เองที่เข้ามาเยี่ยมชมศาลเจ้าแม่โตะโตะ ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนลงเป็นจำนวนมาก รายได้หลักของศาลเจ้าแม่โตะโตะ ที่เกิดจากการเดินทางเข้ามากราบไหว้บูชาของนักท่องเที่ยวด้วยความศรัทธา การทำบุญบริจาคเงินตามศรัทธา เพื่อช่วยเหลือศาลเจ้าในการทำนุบำรุงศาลเจ้า ค่าน้ำ ค่าไฟ ต่างก็ลดลงตามไปด้วย เกิดความไม่สมดุลกันระหว่างรายจ่ายเกิดขึ้นและรายรับที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง เงินในการทำนุบำรุงศาลเจ้าลดลงเรื่อย ๆ ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่จึงต้องมีการเปิดประมุลวัดมุงคลเซิงพานิชย์ จำพวกอุปถัมภ์เจ้าจีน โดยใส่ความเชื่อเรื่องการปลุกเสกสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ผ่านร่างประทับทรงขององค์เทพเจ้าจีนตามความเชื่อของชาวจีน และนำออกมาจำหน่ายในราคาที่หลากหลาย มีทั้งรายย่อย ขายง่าย ไปจนถึงราคาแพงที่จับต้องได้ยาก แต่เปี่ยมไปด้วยพุทธคุณชั้นเลิศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการระดมทุนหารายได้เข้าศาลเจ้าและทำให้เกิดเงินหมุนเวียนภายในศาลเจ้าเพิ่มมากขึ้น แต่กระนั้นวัดมุงคลที่ประมุลไปได้ต้องนำกลับมาคืน โดยถือว่าเป็นการทำบุญบริจาคเงินให้กับศาลเจ้าด้วยจิตที่ศรัทธาต่อเทพเจ้า ดังคำสัมภาษณ์ “พอมีเหตุการณ์เกิดขึ้น รายได้ของศาลเจ้าลดลงมากจากแต่ก่อน เราเลยต้องนำวัดมุงคลออกมาประมุล เพื่อให้ศาลเจ้ายังอยู่ได้ แต่ไม่ใช่มอบให้เขาเลยนะ เขาเอาไปครอบครองแค่ปีเดียว แล้วก็ต้องเอามาคืน” (นายดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2563) และคำสัมภาษณ์ “เงินที่ได้จากการประมุล ถือว่าเป็นการทำบุญเป็นกุศโลบายของศาลเจ้า ดังนั้นมันก็คล้าย ๆ กับการเช่าบูชา แล้วก็เอามาคืนให้กับศาลเจ้า เพราะมันเป็นของเก่าโบราณและมีความศักดิ์สิทธิ์” (นายซี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2563)

2) การลดขั้นตอนและของเซ่นไหว้ในการทำพิธีกรรม การลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยปัจจุบัน มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายตามความเชื่อดั้งเดิมของลัทธิขงจื๊อ เนื่องมาจากผลพวงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ทำให้เศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสุโขทัยไม่ค่อยสู้ดีนัก ส่งผลต่อการไม่อยากจะมียูกมาก เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายและมองว่าเป็นภาระมากกว่าไว้เพื่อสืบสายสกุลหรือทายาท การเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้พิธีกรรมบางอย่างของครอบครัวถูกลดทอนขั้นตอนลง เพราะไม่คุ้มต่อการลงทุนในการประกอบพิธีกรรมในแต่ละครั้ง เมื่อทำพิธีกรรมเสร็จสิ้นลง ของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ก็จะถูกนำไปทิ้ง ดังนั้นขั้นตอนและของเซ่นไหว้บางอย่างจึงถูกตัดทอนลงไปตามความเหมาะสมของกำลังทรัพย์และจำนวนสมาชิกของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวเมื่อถึงวันสำคัญก็จะไปทำพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแทนการทำเองที่บ้าน เนื่องจากศาลเจ้ามีการเตรียมสิ่งของที่ใช้ในการทำพิธีกรรมอยู่แล้ว โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ลดภาระค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา และเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ ดังคำสัมภาษณ์ “เวลามีการไหว้เจ้าในพิธีกรรมที่ ค่าใช้จ่ายมันจะเยอะมาก ถ้าอยู่กัน 2-3 คนในครอบครัว เตรียมของไหว้เองมันไม่คุ้ม สู้ไปไหว้กับเขาที่ศาลเจ้าดีกว่า แถมยังสะดวกกว่า” (นางแอล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2563) และคำสัมภาษณ์ “เดี๋ยวนี้อยู่กันไม่กี่คนต่อครอบครัว ขั้นตอนไหนที่ลดได้เราก็จะลด มันลดเวลา และลดค่าใช้จ่ายลงได้ด้วย บางครอบครัว จตุรูปเทียนไหว้ฟ้าดิน ไหว้บรรพบุรุษก็พอแล้ว” (นางจี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2563)

3) การปรับเปลี่ยนช่องทางการประกอบพิธีกรรม ชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัย ยังคงต้องดำรงวิถีชีวิตอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ และไม่อาจรู้ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ เวลาใด ดังนั้นช่องทางในการประกอบพิธีกรรมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทที่เกิดขึ้นในพื้นที่ พิธีกรรมบางอย่างของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ไม่ปรากฏในพื้นที่ทางกายภาพหรือปรากฏน้อยในพื้นที่เมืองสุโขทัย อันเนื่องมาจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ทางกายภาพอย่างโจ่งแจ้งได้ ก็ได้หมายความว่าพิธีกรรมเหล่านี้จะหายไปเสียทีเดียว แต่แค่เปลี่ยนรูปแบบมาอยู่ในพื้นที่ออนไลน์หรือพื้นที่เสมือนจริงในโลกไซเบอร์ อาทิ ประเพณีเซ่งเม้ง ที่มีการทำพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษบนเว็บไซต์ออนไลน์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชนไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัย พบว่ากลุ่มเยาวชนยังคงให้คุณค่ากับพิธีกรรมประเพณีจีนอยู่ มิได้เลือนหายไป แต่แพลตฟอร์มในการปฏิบัติพิธีกรรมจีนเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เข้ากับข้อจำกัดทางพื้นที่เมืองสุโขทัยปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์ “ผมมองว่าคุณค่าของพิธีกรรมเดิมไม่น่าจะเปลี่ยนมาก แต่การปฏิบัติของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปแน่นอน ผมเข้าใจนะว่าพิธีกรรมจีนมีความสำคัญอย่างไร แต่ถ้าผมไม่ว่าง ผมก็แค่ไหว้เจ้าบนอินทอร์เน็ตแทน” (นายเอช, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ธันวาคม 2563) และคำสัมภาษณ์ “เท่าที่หนูรู้มาครอบครัวเพื่อนหนูมีการไลฟ์สดเพื่อไหว้เจ้าผ่านแพลตฟอร์ม Facebook บ้าง ผ่าน Line Meeting บ้าง ไม่ต้องไปไหว้ด้วยตัวเอง เสียด้วยแถมเสียเวลาอีก หนูมองว่า เขาก็ยังคงให้ความสำคัญกับประเพณีพวกนี้อยู่ แต่ด้วยข้อจำกัดจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน

พื้นที่โลกเอง จึงต้องมีการปรับตัว หรือเปลี่ยนช่องทางในการปฏิบัติไป” (นางสาวเอ็น, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 ธันวาคม 2563)

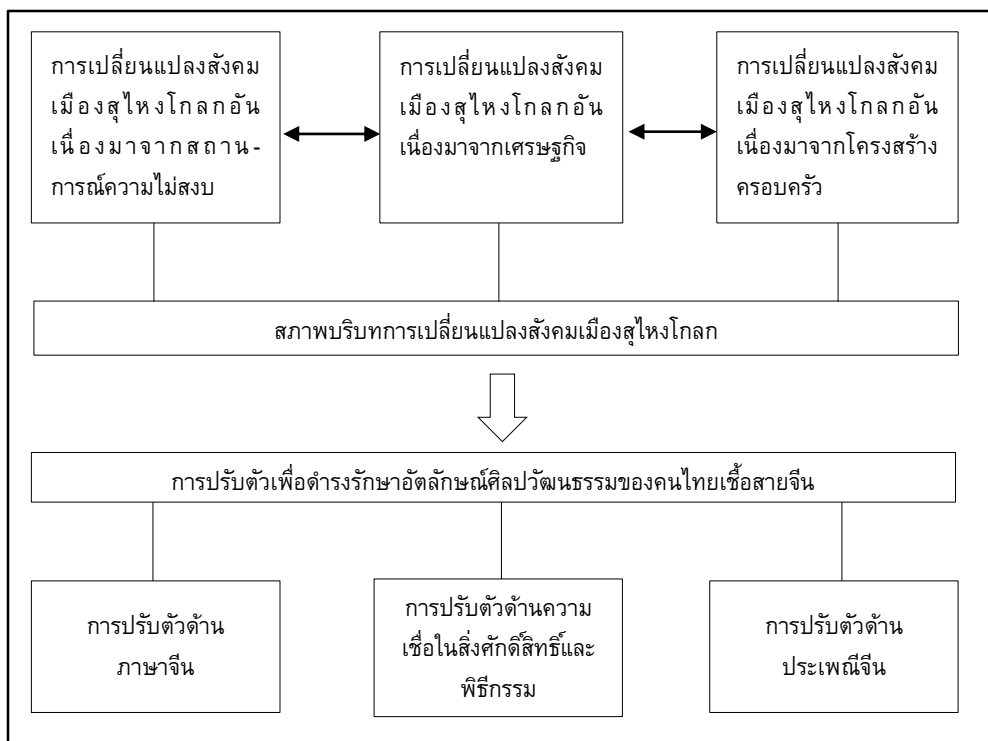
4.2.3 การปรับตัวด้านประเพณีจีน : ตรุษจีน

1) การมีทหารคอยคุ้มกันต่อการจัดงานประเพณีและการตรวจสอบการก่อนเข้าร่วมงาน ประเพณีตรุษจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย ยังคงเป็นประเพณีจีนเพียงไม่กี่ประเพณีที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และจัดเป็นเทศกาลงานประจำปี นอกเหนือจากงานประเพณีสมโภชศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะ ในวันงานจะมีการปิดถนนพื้นที่หน้าบริเวณศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะ มีกิจกรรมการแสดงที่สื่อถึงความเป็นจีนอย่างเด่นชัด อาทิ ขบวนแห่ตรุษจีน การแสดงเกี่ยวกับความเป็นจีนของเด็กและเยาวชน การเชิดสิงโต การประกวดหุ่นน้อยตรุษจีน เป็นต้น การจัดงานประเพณีตรุษจีนก่อนเหตุการณ์ความไม่สงบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่จำเป็นจะต้องมีทหารคอยลาดตระเวนดูแลความสงบเรียบร้อย หรือจุดสแกนเพื่อตรวจค้นสิ่งของก่อนเข้าพื้นที่บริเวณตัวงาน แต่หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นการจัดงานประเพณีเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะทำได้ยาก เนื่องจากความหวาดระแวงของคนที่จะมาเข้าร่วม ความไม่มั่นใจในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เหล่านี้ส่งผลให้การสืบทอดงานประเพณีจีนต่าง ๆ หยุดชะงักลง โดยเฉพาะเทศกาลงานประเพณีตรุษจีนที่เป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองสุโขทัยได้เป็นอย่างดี และยังเป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ของนายกเทศมนตรี เมืองสุโขทัย “การจัดงานประเพณีตรุษจีน เป็นการส่งเสริมคุณค่าความเป็นจีนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ เป็นขวัญกำลังใจ และเป็นความปลื้มปิติของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน เทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลสำคัญของคนจีนเป็นวันขึ้นปีใหม่ ถือเป็นวันครอบครัวที่พี่น้องมาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข” (นางเอส, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 ธันวาคม 2563) อย่างไรก็ตามการจะคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีจีนอันดีงามจะต้องมีการปรับตัวไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้การจัดเทศกาลงานประเพณีตรุษจีนต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐอย่างเข้มข้น มีการเดินตรวจตราความเรียบร้อยโดยทหาร มีการจัดเฝ้าเวรยาม มีการตรวจสอบการก่อนเข้าร่วมงานประเพณี เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้ที่มาร่วมงาน ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีอันดีงามของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ให้ดำรงสืบต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ “ทางเทศบาลเราเองก็ต้องมีการปรับตัว เพราะถ้าไม่ปรับแล้ว งานจะจัดขึ้นไม่ได้ คงจะไม่มีใครกล้ามาจัดงาน เราจึงมีการนำทหารในเครื่องแบบเข้ามาเดินตรวจตระเวนในพื้นที่บริเวณจัดงาน เพื่อดูแลความเรียบร้อย ให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น และยังตั้งจุดสแกนสิ่งของก่อนเข้าร่วมงาน เพื่อเป็นการเรียกความมั่นใจให้กับผู้ที่มาเข้าร่วม ทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้การสืบทอดงานประเพณีจีนดำเนินต่อไปได้ในพื้นที่ที่มีความเฉพาะและมีความเสี่ยงสูงจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น” (นางเอส, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 ธันวาคม 2563)

จากข้อค้นพบภายในพื้นที่วิจัยข้างต้น สามารถนำมาสร้างแผนภูมิโดยสังเขป ดังนี้

แผนภาพที่ 1

การปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก

ที่มา: ผู้วิจัย (2564)

แผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก เป็นการศึกษาที่เกิดจากการสังเกตสัมภาษณ์เชิงลึกตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ นำไปสู่ข้อสรุปตั้งแต่สภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยกัน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลกอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบ 2) การเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลกอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจ และ 3) การเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลกอันเนื่องมาจากโครงสร้างครอบครัว ซึ่งทั้ง 3 ด้านล้วนส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงสังคมด้านเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เมืองสู่โลก ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมทางด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างครอบครัวในพื้นที่เมืองสู่โลกไปพร้อมกัน และทั้ง 3 ด้านนี้ทำให้สภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลกมีความเฉพาะและแตกต่างไปจากพื้นที่อื่น เหล่านี้นำมาสู่การปรับตัวเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพสังคม

การเปลี่ยนแปลงเมืองสู่โลก ทั้งการปรับตัวด้านภาษาจีน การปรับตัวด้านความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรม และการปรับตัวด้านประเพณีจีน

5. สรุปและอภิปรายผล

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมืองสู่โลก ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงผลรวมของอุดมการณ์ความคิดของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม เช่น ภาษา ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งคนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา และไม่สามารถละทิ้งได้ ศิลปวัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว หากสามารถเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสภาพบริบทที่ศิลปวัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาสืบและจัดกลุ่มตามแนวคิดของ Cohen (1969) ที่ให้ทัศนะในการปรับตัวว่าควรพิจารณาองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมประกอบกัน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 จะถูกประสานเข้าเป็นการปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม ฉะนั้นการปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสู่โลก จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ตามแนวคิดข้างต้น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนี้

5.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า บริบทเมืองสู่โลกเป็นพื้นที่ที่ติดเขตการค้าชายแดน ทำให้รายได้หลักของเมืองสู่โลกอยู่ที่การทำธุรกิจการค้า ประกอบกับนโยบายเมืองสู่โลกปัจจุบันที่กำลังจะกลายเป็นเมืองสำคัญทางการค้าระหว่างประเทศหรือ International Border Trade City เชื่อมโยงการค้าของไทยสู่พื้นที่ฝั่งตะวันออกหรือประเทศมาเลเซีย อันจะส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของพ่อค้าแม่ค้าต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนมาเลย์ ซึ่งมีพื้นที่ติดกับชายแดนไทย-สู่โลก ภาษาจีนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำธุรกิจในปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสู่โลกจึงมีการใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการทำการค้ากับชาวจีนมาเลย์มากขึ้น ทำให้คู่ค้ารู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน และรู้สึกสบายใจมากกว่าการใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร ฉะนั้นการรู้ภาษาจีนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่และทำให้เพิ่มโอกาสและช่องทางในการทำการค้าได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวา รัตนทยา (2564) ที่ได้แสดงความเห็นไว้ว่าการเรียนภาษาจีนมีประโยชน์สำคัญต่อการทำการค้าในอนาคต ทั้งยังมีส่วนช่วยในการเพิ่มโอกาสทางการค้า และขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับโครงการวิจัยกรณีศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจการค้าชายแดนที่ประสบความสำเร็จ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), 2558) ที่ได้กล่าวไว้

ว่าหนึ่งในปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำธุรกิจการค้า และช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจในสังคม คือ การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีความรู้ และสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาของคู่ค้า หากพัฒนาได้ก็จะมีส่วนช่วยในการทำธุรกิจการค้าขายแดนได้มาก เนื่องจากคู่ค้ารู้สึกสบายใจในการใช้ภาษาของตนเองและรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน

5.2 ด้านสังคม พบว่า สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เมืองสุโขทัยส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เมืองสุโขทัยไม่ค่อยสู้ดีนัก นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนมาเยือนที่เป็นหนึ่งในรายได้สำคัญในพื้นที่ก็หดหายลง เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลถึงความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และโครงสร้างครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เปลี่ยนแปลงไป ในแง่ของความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการเปิดประมุลวัดถุมงคลเชิงพาณิชย์ เช่น เทพเจ้าจีน สัตว์วิเศษจีน เดิมมีไว้เพื่อบูชาให้เกิดความสบายใจ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ปัจจุบันมีการนำมาใช้ในบริบทใหม่ กล่าวคือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวัดถุมงคล มีไว้เพื่อตอบสนองจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัยปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวัตร อินทร์ภักดี (2559) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบันไม่เหมือนกับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในอดีต ขึ้นอยู่สภาพบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม ในปัจจุบันเป็นการสร้างสรรค์ใหม่จากความเชื่อเดิม โดยเน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอยเชิงเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ลักษณะเช่นนี้จึงเรียกสิ่งที่สร้างใหม่นั้นว่า “สินค้าวัฒนธรรม” (cultural commodity) เพราะฉะนั้นสินค้าวัฒนธรรมจึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม ในแง่ของการมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทั้งบทบาทหน้าที่ของวัดถุมงคลเดิมที่เป็นฐานคติในการสร้าง “สินค้าทางวัฒนธรรม” ก็เปลี่ยนไป เช่น จากเดิมเป็นอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมชนิดหนึ่งที่มีหน้าที่ในพิธีกรรม หรือเป็นเพียงเครื่องสักการะบูชาเพื่อให้เกิดความสบายใจแก่ผู้บูชา เมื่อมีการสร้างสินค้าวัฒนธรรม อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นจึงเปลี่ยนหน้าที่ไปเป็นวัดถุมงคลเชิงพาณิชย์ เป็นต้น นอกจากนี้ จากสภาพบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในเมืองสุโขทัย เนื่องด้วยสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนช่องทางการประกอบพิธีกรรม ทำให้ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ทางกายภาพได้อย่างโจ่งแจ้ง แต่ก็มิได้หมายความว่าพิธีกรรมเหล่านั้นจะหายไปเสียทีเดียว แต่เปลี่ยนรูปแบบมาอยู่ในพื้นที่ออนไลน์หรือพื้นที่เสมือนจริงในโลกไซเบอร์ ดังงานวิจัยของพงษ์ทัช จิตวิบูลย์ (2559) ที่กล่าวไว้ว่า การประกอบพิธีกรรมจีนมิได้หายไป คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมยังคงเดิม เพียงแต่ปรับเปลี่ยนช่องทางการประกอบพิธีกรรมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ฉะนั้นเด็กและเยาวชนไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัยจึงเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมผ่านเว็บไซต์มากกว่าปฏิบัติในพื้นที่จริง เพราะรู้สึกถึงความปลอดภัย และสะดวกสบายกว่า

ในแง่ของโครงสร้างครอบครัว มีการลดขั้นตอนและของเช่นไหว้ในการทำพิธีกรรมชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยปัจจุบันมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายตามความเชื่อดั้งเดิมของลัทธิขงจื้อ เนื่องมาจากผลพวงจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการไม่ยอมมีลูกมาก เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายและมองว่าเป็นภาระมากกว่าไว้เพื่อสืบสายสกุลหรือทายาท สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิรัฐ บุญศิริ (2559) ที่ให้ทัศนะไว้ว่าการมีประชากรในครอบครัวมากเกินไป ในสภาวะที่สังคมอยู่ภายใต้ความรุนแรง เป็นการสร้างภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาหลายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในการนำมาจุนเจือสมาชิกภายในครอบครัว ด้วยเหตุนี้การเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้ขั้นตอนและของเช่นไหว้บางอย่างในพิธีกรรมถูกลดทอนลง เพราะไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการประกอบพิธีกรรมในแต่ละครั้ง ดังที่ Buakaew and Janjula (2015) ให้ความเห็นว่า เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพเศรษฐกิจครอบครัว ทำให้แต่ละครอบครัวหันมาเน้นความเรียบง่ายและความปลอดภัย ในการประกอบพิธีกรรมแทนความมีพิธีรีตองและใช้เวลานาน บางขั้นตอนถูกลดทอนลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทในพื้นที่ ตามความเหมาะสมของกำลังทรัพย์และจำนวนสมาชิกของแต่ละครอบครัว

5.3 ด้านวัฒนธรรม พบว่า ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมืองสุโขทัยเนื่องจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้การจัดงานประเพณีตรุษจีน ซึ่งเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเพณีจีนที่มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐอย่างเข้มงวดการจัดงานประเพณีตรุษจีนถือเป็นหนึ่งในมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในแง่ของการมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมงาน การจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการทั้งยังเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนให้ดำรงอยู่ในพื้นที่อีกด้วย แต่เนื่องจากบริบทเมืองสุโขทัยที่ยังไม่มีความแน่นอนต่อสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นทำให้การจัดงานประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน จำต้องมีการวางแผนเพื่อปรับตัวตามสภาพแวดล้อม ต้องมีทหารคอยคุ้มกันต่อการจัดงานประเพณี การเผ้าวร่าย และการตรวจสัมภาระก่อนเข้าร่วมงาน เพื่อเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เข้าร่วม และสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่จัดงาน ดังที่ปัญญา เทพสิงห์ และ เกียรติวา บุญปราการ (2560) ได้กล่าวไว้ว่าการปรับตัวภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในการจัดงานประเพณี ควรคำนึงถึงการวางแผน เพราะการวางแผนเป็นขั้นสำคัญของการงาน ยิ่งเมื่อตกอยู่ในความเสี่ยงต่อเหตุรุนแรง แผนงานสำคัญประกอบด้วยมาตรการคุ้มครองนักท่องเที่ยว เช่น การจัดเผ้าวร่ายในการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การตั้งหน่วยงานกำกับดูแลความเรียบร้อยภายในงาน การตั้งจุดตรวจค้นสัมภาระ เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าร่วมงาน และสร้างความไว้วางใจแก่นักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำในปีต่อไป รวมถึงการประชาสัมพันธ์เชิงรุก แสดงความพยายามสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ ขณะเดียวกันการสร้างความรู้สึที่ดีเพิ่มความเชื่อมั่นว่าจะ

ปกป้องผู้ร่วมงาน หากการวางแผนบกพร่องย่อมส่งผลต่อการจัดงานประเพณีตรุษจีนเมือง
สุโขทัย ซึ่งอาจส่งผลกระทบยาวต่อการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลัง

6. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการปรับตัวเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของ
คนไทยเชื้อสายจีน ตามสภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองสุโขทัย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มี
ความเฉพาะตัวและมีความหลากหลายของผู้คน ทั้งประเด็นความไม่สงบและความรุนแรงใน
ภาคใต้ และปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ เป็นต้น ฉะนั้นการจะปรับตัวให้สอดคล้อง
กับสภาพพื้นที่ดังกล่าวจึงจะต้องมีวิธีการและแนวทางที่เหมาะสม 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทาง
ศิลปวัฒนธรรมทั้งเชิงกายภาพและพื้นที่เสมือนจริง เปิดโอกาสให้คนในชุมชนพัฒนาพื้นที่ทาง
ศิลปวัฒนธรรมของตนเองอย่างต่อเนื่อง และใช้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ เช่น
การส่งเสริมให้คนในพื้นที่เรียนพิเศษภาษาจีนเพื่อการค้าขายมากขึ้น การทำสาธารณประโยชน์
จากการประมูลวัดมุงคลเชิงพาณิชย์ การพัฒนาเว็บไซต์การประกอบพิธีกรรมออนไลน์
2) เสริมสร้างประชาสังคม ดึงคนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมวางแผนและกติกาสังคม
การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคนต่างวัฒนธรรมควรเปิดรับฟังข้อคิดเห็น เพื่อ
สร้างพื้นฐานการมีส่วนร่วมและความร่วมมือร่วมใจของทั้งคนไทยพุทธ จีน มุสลิมภายใต้พื้นที่
ความไม่สงบ และ 3) เคารพสิทธิความแตกต่างหลากหลายของพหุวัฒนธรรม สร้างหลักประกัน
ให้คนต่างวัฒนธรรมอยู่อย่างสันติ ยอมรับศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคใน
การแสดงออกด้วยทุนศิลปวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้การศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาแค่
พื้นที่เดียวคือเมืองสุโขทัย ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพแวดล้อม
คล้ายคลึงกัน เพื่อหาแนวทางการปรับตัวด้านศิลปวัฒนธรรมจีนให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่
อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันดีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เหมาะสมและ
สอดคล้องกับบริบทมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง/References

- ณัฐวัตร อินทร์ภักดี. (2559). พรานบุญ: การประกอบสร้างความหมายและการกลายมาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 45(2), 323-341.
- เทศบาลเมืองสุโขทัย. (2564). ประวัติความเป็นมาเมืองสุโขทัย. <http://www.kolokcity.go.th>
- ปัญญา เทพสิงห์, และ เกียรติวาท บุญปรากร. (2560). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษางานสมโภชเจ้าแม่โต๊ะโมะ เมืองสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, 36(1), 493-505.
- พงษ์ทัช จิตวิบูลย์. (2559). ประเพณีเชิงเม้ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แพรวา รัตนทยา. (2564). แรงจูงใจและกลวิธีการเรียนภาษาจีนของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 1(1), 1-9.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2558). กรณีศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจการค้าขายแดนที่ประสบความสำเร็จ โครงการจัดทำมาตรการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ชายแดน. <https://www.sme.go.th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2561. <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2018/index.html>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2564. <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2564/index.html>
- อภิรัฐ บุญศิริ. (2559). วิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ ความไม่สงบชายแดนใต้: กรณีศึกษาเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-พ.ศ. 2557. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 11(1), 237-254.
- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21, 491-511.
- Buakaew, J., & Janjula, J. (2015). Informal Learning of Thai Chinese in Songkhla Province through Qingming Tradition. *Asia Social Science*, 11(12), 144-154.
- Cohen, A. (1969). Political anthropology: The analysis of the symbolism of power relations. *Man*, 4, 215-235.
- Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (1988). *Theories in intercultural communication*. Sage.
- Kim, U. (1995). Psychology, Science, and Culture: Cross-Cultural Analysis of National Psychologies. *International Journal of Psychology*, 30(6), 663-679.
- Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.